

LATVIEŠU VALODAS MĀCĪBA

1. vidusskolas klasei

MĀCĪBAS VIELA

sastādījušas skolotājas

Gundega Reinfeldē Michele un Dace Ķezbere Jauntirāne

Te sakopota 1. vidusskolas klases latviešu valodas mācības teorētiskā daļa ar paskaidrojumiem un vārdu sarakstiem. Lai sekmīgi nobeigtu 1. vidusskolas klases kursu, skolēnam šī viela jāpārvalda, jāsaprot un jāmak to lietot. Skolēnam jāzina, ko visi vārdu sarakstos dotie vārdi nozīmē. Lai sekmētu mācīšanos, ir sagatavoti vingrinājumi un uzdevumi. Tie ir sakopoti atsevišķā sējumā, ko var lietot arī kā pašmācības kursu, jo visiem vingrinājumiem ir pieejamas pareizas atbildes, lai skolēns pats varētu savu darbu pārbaudīt.

/1979. g./

/Papildināts, labots 1982. g./

ALA 1984

1. LEKCIJA

1. lekcijas saturs:

- 1-1 Noriseņi /verbi/: būt, dot, iet darāmās kārtas īstenības izteiksmes vienkāršajos laikos un pavēles izteiksmē
- 1-2 tu un jūs lietošana
- 1-3 Noriseņu /verbu/ negatīvās /nolieguma/ formas

Mācības viela 1-1: izlasiet rūpīgi un iemācieties!

Tagadnē /šodien, tagad, šobrīd, šogad, pašlaik/

/vienskaitlis/	/būt/	/dot/	/iet/
1. persona: es	esmu	dodu	eju
2. persona: tu	esi	dod	ej
3. persona: viņš, viņa,...	ir	dod	iet

/daudzskaitlis/

1. persona: mēs	esam	dodam	ejam
2. persona: jūs	esat	dodat	ejat
3. persona: viņi, viņas,...	ir	dod	iet

Pagātnē /vakar, senāk, aizvakar, pērn, vakardien/

/vienskaitlis/

1. persona: es	biju	devu	gāju
2. persona: tu	biji	devi	gāji
3. persona: viņš, viņa,...	bija	deva	gāja

/daudzskaitlis/

1. persona: mēs	bijām	devām	gājām
2. persona: jūs	bijāt	devāt	gājāt
3. persona: viņi, viņas,...	bija	deva	gāja

Nākotnē /rīt, rītdien, parīt, aizparīt, turpmāk, tūlīņ/

	<u>/vienskaitlis/</u>	<u>/būt/</u>	<u>/dot/</u>	<u>/iet/</u>
1. persona:	es	būšu	došu	iešu
2. persona:	tu	būsi	dosi	iesi
3. persona:	viņš, viņa, ...	būs	dos	ies
	<u>/daudzskaitlis/</u>			
1. persona:	mēs	būsim	dosim	iesim
2. persona:	jūs	būsit	dosit	iesit
3. persona:	viņi, viņas, ...	būs	dos	ies

Ievērojiet!

1. Otrās personas daudzskaitļa formas:

piemēram: /tagadnē/ Jūs esAT latvieši.

/pagātnē/ Jūs devĀT mums savu goda vārdu.

/nākotnē/ Vai jūs iesIT visi kopā?

Gandrīz visiem citiem vārdiem 2. personas daudzskaitlī būs šīs pašas galotnes:

piemēram: jūs brauc-AT tagadnē

jūs rakstīj-ĀT pagātnē

jūs lidos-IT nākotnē

2. Pavēles izteiksme:

Vienskaitļa pavēles forma ir tāda pati kā 2. pers. viensk.

tagadnē; to lieto tur, kur īstenības izteiksme būtu lietots tu /skat. MV 1-2/

piemēram: Janci, esi modrs!

Dod to tūlīņ atpakaļ!

Ej taču beidzot gulēt!

Daudzskaitļa pavēles formu iegūst pievienojot -IET pie 2.

pers. viensk. tagadnes; to lieto tur, kur īstenības izteiksmē būtu lietots jūs /skat. MV 1-2/

piemēram: Skauti, esiet modri!

Zēni, dodiet to tūlīņ atpakaļ!

Bērziņa kundze, ejiet, lūdzu, pirmā!

2. Dažkārt personas ir jāapvieno:

2. pers. + 3. pers. = 2. pers. daudzsk., JŪS

piem.: Tu un viņš esat labi sportisti. /tu un viņš = jūs/

Marta un jūs bijāt vakar pilsētā. /viņa un jūs = jūs/

1. pers. + 2. pers. = 1. pers. daudzsk., MĒS

piem.: Es un tu iesim kopā. /es un tu = mēs/

Es un jūs esam pēdējie palikuši. /es un jūs = mēs/

1. pers. + 3. pers. = 1. pers. daudzsk., MĒS

piem.: Es un viņi gājām peldēties. /es un viņi = mēs/

Pēteris un es būsim pirmie atpakaļ. /viņš un es = mēs/

Mācības viela 1-2

Otrās personas vienskaitļa tu un otrās personas daudzskaitļa jūs lietošana latviešu valodā:

1. lai atšķirtu vienskaitli tu no daudzskaitļa jūs

piem.: Tu esi mans brālis. Bet, ja man ir divi brāļi, tad es varu sacīt, ka jūs abi esat mani brāļi.

2. uzrunājot cilvēkus

piem.: „Labdien, kā tevi sauc?” var vaicāt mazam bērniņam.

„Labdien, kā jums klājas?” parasti vaicātu pieaugušam cilvēkam.

Ar tu uzrunā tikai tos pieaugušos cilvēkus,

a/ kuņi ir tuvi radi

b/ kuņi ir ļoti tuvi draugi

c/ kuņus nonicina /verģus, kalpus/

Angļu valodas you atbilst latviešu valodas jūs; tu angļiski būtu thou, bet to vairs ikdienas valodā nelieto.

Ievērojiet! Ja kādu uzrunā kā kungu vai kundzi /ne priekšvārdā/, tad jūs forma ir noteikti jālieto!

3. tu lieto uzrunājot dzīvniekus un nedzīvus priekšmetus /tas ir, lieto 2. pers. viensk. verba formu/

piem.: Kur tu esi, Murīti?

Dod ķepu, Riksi!

Ak tu silta saule!

Mācības viela 1-3

Noriseņu /verbu/ negatīvās /nolieguma/ formas darina, priekšā pievienojot ne-

piem.: Jūs man dodat roku.

Jūs man nedodat kāju.

Es esmu meitene.

Es neesmu zēns.

Viņa iet uz ezeru.

Viņa neiet uz mežu.

Ievērojiet, ka nekas netiek no verba ne atņemts, ne pārmainīts! Tieši tādām vārdiem, kāds tas bija, priekšā pievieno ne -

piem.: ne- + dodat → nedodat

ne- + esmu → neesmu

ne- + iet → neiet

Jāievēro ir tikai viens izņēmums: ir → nav

piem.: Kārlis ir varonīgs.

Kārlis nav glēvs.

Zinta ir gudra.

Zinta nav dumja.

2. LEKCIJA

2. lekcijas saturs:

- 2-1 Viriešu dzimtes lietvārdi un kādeņi /adjektīvi/ ar vienskaitļa nominatīva galotnēm -s un -š /a-celms/: locījumu atkārtojums
- 2-2 Vārdu saraksts: viriešu dzimtes lietvārdi ar viensk. nom. galotnēm -s un -š
- 2-3 Vārdu saraksts: kādeņi /adjektīvi, īpašības vārdi/
- 2-4 Locījumu jautājumi
- 2-5 Piederības ģenitīvs

Mācības viela 2-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: tīrs ezers

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: tīr- <u>s</u> ezer- <u>s</u>	tīr- <u>i</u> ezer- <u>i</u>
2. Ģenitīvs	: tīr- <u>a</u> ezer- <u>a</u>	tīr- <u>u</u> ezer- <u>u</u>
3. Datīvs	: tīr- <u>am</u> ezer- <u>am</u>	tīr- <u>iem</u> ezer- <u>iem</u>
4. Akuzatīvs	: tīr- <u>u</u> ezer- <u>u</u>	tīr- <u>us</u> ezer- <u>us</u>
5. Instrumentālis	: ar tīr- <u>u</u> ezer- <u>u</u>	ar tīr- <u>iem</u> ezer- <u>iem</u>
6. Lokatīvs	: tīr- <u>ā</u> ezer- <u>ā</u>	tīr- <u>os</u> ezer- <u>os</u>

Mācības viela 2-2

Vārdu saraksts: vīriešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominātīva galotnēm -s un -š /a-celms/

<u>-s</u>	<u>-s</u>	<u>-š</u>	<u>-ējs</u>
ābols	ods	ceļš	nācējs
ārsts	okeans	ciemiņš	pārdevējs
aspirīns	ozols	kaimiņš	šāvējs
bērns	pagrabs	kaŗš	skrējējs
bērzs	pamats	ķēniņš	vedējs
burkāns	piens	kumelš	
cements	pirksts	tauriņš	<u>-iens</u>
cilvēks	plecs	teļš	dūriens
cimds	plosts	vējš	dzēriens
citrons	policists		ēdiens
cukurs	prāts	<u>-ieks</u>	piliens
darbs	putns	galdnieks	vilciens
dārzs	rags	kurpnieks	
deguns	rīts	mūrnieks	/pamazinājumi/
dēls	siers	noziedznieks	<u>-iņš</u>
direktors	sīpols	pastnieks	āboliņš
dolārs	skatlogs	priekšnieks	aspirīniņš
draugs	skolēns	saimnieks	bērniņš
ezers	smaids	skolnieks	bērziņš, utt.
gads	sportists	veikalnieks	
gaiss	stilbs	zvejnieks	gandrīz tikai
galds	sviests		<u>DAUDZSKAITLĪ</u>
gurns	tārps	<u>-ums</u>	<u>lieto</u>
jumts	tēvs	augstums	biezumi
kakls	tikls	caurums	dārzāji
kalns	tilts	dārgums	dūmi
kāposts	tomāts	gaišums	mati
karogs	ubags	jautājums	milti
katls	vainags	karstums	pipari
kauls	vāks	skaistums	rati
kēks	vārds		rīsi
krasts	vēders	<u>-ājs</u>	rudzi
kreklis	veikals	audzinātājs	salāti
krēsls	velns	dzērājs	svārki
krūms	vīns	dziedātājs	
kungs	vīrs	gulētājs	
laiks	zābaks	mācītājs	
lauks	zars	peldētājs	
logs	zelts	skolotājs	
lops	zēns		
maiss	zirgs		
mežs	zobs		
motors	zods		
nags	zvans		
nams	zvērs		

Mācības viela 2-3

Vārdu saraksts: kādeņi /adjektīvi, īpašības vārdi/ doti

vīriešu dzimtes nominatīva vienskaitlī ar nenoteikto galotni.

Ievērojiet! Kādenis vienmēr pielāgojas lietvārdam, kurā tas apzīmē. Tādēļ šos pašus kādeņus mēs lietojam gan vīriešu dzimtē /ar vīriešu dzimtes lietvārdiem/, gan sieviešu dzimtē /ar sieviešu dzimtes lietvārdiem/. Lietvārdi dzimti nemaina.

<u>-s</u>	<u>-s</u>	<u>-s</u>
augsts	mitrs	tievs
auksts	pieklājīgs	tīrs
bagāts	plāns	tūlīgs
balts	plašs	tumšs
bargs	plats	tuvs
biezs	plēsīgs	traks
bīstams	priecīgs	vecs
caurs	raibs	veikls
čakls	resns	vēss
dārgs	riebīgs	zems
draudzīgs	rūgts	zils
drošs	rūpīgs	<u>-š</u>
dulķains	salds	apaļš
dusmīgs	sāpīgs	dumjš
dzeltens	sarkans	dziļš
dzidrs	sauss	garš
gaišs	sekls	mīļš
godīgs	sens	rupjš
grūts	sīks	sālš
gudrs	silts	skalš
indīgs	sirms	skumjš
īss	skābs	slapjš
jauns	skaists	straujš
jautrs	skops	vājš
karsts	slaidš	vientuļš
kārtīgs	slavens	zaļš
kautrīgs	slims	<u>tāpat loka šos</u>
kluss	slinks	<u>skaitļenus</u>
kupls	slīps	viens /tikai viensk./
lēns	smags	<u>tikai daudzsk.</u>
lepns	smirdīgs	divi
lēts	spējīgs	četri
liels	spīdīgs	pieci
liess	spilgts	seši
liks	spožs	septiņi
ļaus	stiprs	astoņi
mazs	stūrains	deviņi
melns	svaigs	
mīksts	šķidrs	
milzīgs	tāls	

Macības viela 2-4

Locījumu jautājumi

Locījumi atbild uz jautājumiem, piemēram:

Vienskaitlis

1. N.	<u>Kas</u> tur ir?	Tur ir <u>tīrs ezers</u> .
	<u>Kas</u> tu esi?	Es esmu <u>skumjš ķēniņš</u> .
3. D.	<u>Kam</u> to dod?	To dod <u>slimam putnam</u> .
	<u>Kam</u> tas pieder?	Tas pieder <u>skumjam ķēniņam</u> .
	<u>Kam</u> tu palīdzi?	Es palīdzu <u>mīlam bērnam</u> .
4. A.	<u>Ko</u> tu redzi?	Es redzu <u>tīru ezeru</u> .
	<u>Ko</u> tu meklē?	Es meklēju <u>skumju ķēniņu</u> .
6. L.	<u>Kur</u> zivs dzīvo?	Tā dzīvo <u>tīrā ezerā</u> .

Daudzskaitlis

1. N.	<u>Kas</u> tur ir?	Tur ir <u>tīri ezeri</u> .
	<u>Kas</u> jūs esat?	Mēs esam <u>skumji ķēniņi</u> .
3. D.	<u>Kam</u> to dod?	To dod <u>slimiem putniem</u> .
	<u>Kam</u> tas pieder?	Tas pieder <u>skumjiem ķēniņiem</u> .
	<u>Kam</u> tu paklausī?	Es paklausu <u>skumjiem ķēniņiem</u> .
4. A.	<u>Ko</u> tu redzi?	Es redzu <u>tirus ezerus</u> .
	<u>Ko</u> tu meklē?	Es meklēju <u>slimus ķēniņus</u> .
6. L.	<u>Kur</u> dzīvo zivis?	Zivis dzīvo <u>tīros ezeros</u> .

Pareizrakstībai palīdz, ja ievēro, ka pirms nom. viensk. galotnes -š ir allaž kāda „mīksta” skaņa, piem.: kaimiņš, telš, vējš, gaŗš, skumjš,....

bet, ja vārda sakne beidzas ar š vai ž /arī mīkstas skaņas/ tad nom. viensk. galotne ir tikai -s, piem.: tumšs, mežs, gaišs, drošs,...

Macības viela 2-5

1. Locījums, kurš nav minēts MV 2-1, ir uzrunas forma, vokātīvs.
Par to mēs mācīsimies atsevišķi.
2. Divi locījumi ir izlaisti no piemēriem MV 2-4. Tie ir ģenitīvs un instrumentālis.

-instrumentāla galotnes parasti nesagādā daudz grūtību. Instrumentālis atbild uz jautājumu ar ko? un vienskaitlī tam ir tā pati galotne kā akuzatīvam, bet daudzskaitlī tā pati kā datīvam. Tas ir tāpat kā vairākām prepozīcijām. Par prepozīcijām mēs mācīsimies mazliet vēlāk.

-ģenitīvs, turpretim, ir varbūt visgrūtākais locījums, jo to jālieto ļoti daudz, un to ļoti bieži lieto nepareizi, vai nelieto tur, kur to vajadzētu. Tāpēc tagad sāksim mācīties kā lietot ģenitīvu.

Piederības ģenitīvs

Visbiežāk ģenitīvu lieto kā piederības ģenitīvu. Piederības ģenitīvs atbild uz jautājumu kā?, kas angļiski ir „whose?”. Šo jautājumu kā? nedrīkst sajaukt ar jautājumu kā?, kuru izrunā: kā-a, un kas nozīmē pavisam ko citu: angļiski tas ir „how?”/

Piemēri:

- a. Kā krekls ir balts? Tēva krekls ir balts. /Whose shirt is white? Father's shirt is white./ The shirt of father is white./
- b. Kā kājas ir piekusušas? Pastnieka kājas ir piekusušas. /Whose feet are tired? The mailman's feet are tired./ The feet of the mailman are tired./
- Bet latviski ģenitīvu lieto arī tur, kur piederību angļiski tikai noproto, kur to parasti neizteic ar „of” un kur nevar jautāt „whose?”. Angļiski tur lieto divus lietvārdus vienu otram blakus un mums vārdu attiecība ir jāsaprot. Latviski mēs allaž lietojam ģenitīvu, piem.:
- c. Kā virsa ir netīra? Galdā virsa ir netīra. /The table top is dirty./
- d. Kā sēta ir balta? Dārza sēta ir balta. /The garden fence is white./
- e. Kā sēklas ir melnas? Ābolu sēklas ir melnas. /Apple seeds are black./

Ievērojiet, kā lieto piederības ģenitīvu!

Piem.:

- a. Artūram ir kabatā cimdi. /Kam ir cimdi? Artūram. D.v.*/
/Kur ir cimdi? Kabatā. L.v. /
/Kas ir kabatā? Cimdi. N.d.*/
- b. Artūrā kabatā ir cimdi. /Kā kabatā? Artūra. Ģ.v. /
c. Tie nav Artūra cimdi. /Kā cimdi tie nav? Artūra. Ģ.v. /
Tie ir Aivara cimdi. /Kā cimdi tie ir? Aivara. Ģ.v. /
- Artūram ir kabatā Aivara cimdi.
kam? kur? kā? kas?

Ievērojiet:

- Šini gadījumā kabata pieder Artūram, bet ne cimdi.
- Cimdi pieder Aivaram. Tāpēc tie ir Aivara cimdi.
D. kam? pied. ģen.
- Mēs varam lietot cimdi visos locījumos. Ja tie ir Aivara cimdi, tad vārds Aivars vienmēr paliks ģenitīvā.

- piem.: a. Aivara cimdi ir zili. /Kas ir zili? Cimdi. N.d./
/Kā cimdi? Aivara. Ģ.v./
- b. Es atradu Aivara cimdus. /Ko atradu? Cimdus. A.d./
/Kā cimdus? Aivara. Ģ.v./
- c. Aivara cimdiem jābūt kabatā. /Kam jābūt? Cimdiem. D.d./
/Kā cimdiem? Aivara. Ģ.v./
- d. Aivara cimos ir caurumi. /Kur ir caurumi? Cimos. L.d./
/Kā cimos? Aivara. Ģ.v./

Ievērojiet arī vārdu kārtību!

Aivaram ir silti cimdi. /Kā cimdi? Mēs nezīnām. Tie varētu būt Aivara paša cimdi, bet varētu būt arī kāda cita cimdi./

bet

Aivara cimdi ir silti.

Ģ. ir blakus tam vārdam, kuŗu tas paskaidro. /Mēs zinām, ka šie cimdi ir Aivara cimdi, ne kāda cita cilvēka cimdi. / Kā cimdi? Aivara cimdi.

- * v. nozīmē: vienskaitlis
d. nozīmē: daudzskaitlis

3. LEKCIJA

3. lekcijas saturs:

- 3-1 Sieviešu dzimtes lietvārdi un kādeņi /adjektīvi/ ar vienskaitļa nominatīva galotni -a /ā-celms/: locījumu atkārtojums
- 3-2 Vārdu saraksts: sieviešu dzimtes lietvārdi ar viensk. nom. galotni -a
- 3-3 Locījumu jautājumi
- 3-4 Vīriešu dzimtes -s/-š /a-celma/ un sieviešu dzimtes -a /ā-celma/ vārdi lietoti kopā

Mācības viela 3-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: dārga māja

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: dārg- <u>a</u> māj- <u>a</u>	dārg- <u>as</u> māj- <u>as</u>
2. Ģenitīvs	: dārg- <u>as</u> māj- <u>as</u>	dārg- <u>u</u> māj- <u>u</u>
3. Datīvs	: dārg- <u>ai</u> māj- <u>ai</u>	dārg- <u>ām</u> māj- <u>ām</u>
4. Akuzatīvs	: dārg- <u>u</u> māj- <u>u</u>	dārg- <u>as</u> māj- <u>as</u>
5. Instrumentālis	: ar dārg- <u>u</u> māj- <u>u</u>	ar dārg- <u>ām</u> māj- <u>ām</u>
6. Lokatīvs	: dārg- <u>ā</u> māj- <u>ā</u>	dārg- <u>ās</u> māj- <u>ās</u>

Mācības viela 3-2

Vārdu saraksts: sieviešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -a /ā-celms/

<u>-a</u>	<u>-a</u>	<u>-a</u>
adata	lapsa	vasara
aita	lidaka	vecmeita
aka	liepa	vieta
ala	liesma	virsa
asara	lilija	vista
atmiņa	māja	ziema
banka	mala	žurka
baterija	māmuļa	
baznīca	māsa	<u>-āja</u>
bibliotēka	māsīca	dziedātāja
bloda	mašīna	gulētāja
cena		mazgātāja
cūka	meita	peldētāja
čaumala	miza	skolotāja
čūska	mugura	vadītāja
dāma	muša	
dāvana	nagla	<u>-ēja</u>
desa	nauda	ēdēja
diena	nedēļa	nācēja
duša	oga	pārdevēja
ēna	ola	skrējēja
fabrika	osa	šuvēja
galva	pēda	
gaļa	pilsēta	<u>-ība</u>
garāža	plauksta	brīvība
garša	plāva	drošība
glezna	poga	kārtība
grāmata	putra	mīlestība
gramatika	roka	ticība
godalga	rūpnīca	tuvība
grīda	rūsa	
gulta	sega	<u>-šana</u>
ģimnazija	sēkla	domāšana
ģitara	sēta	dziedāšana
ideja	siena	rēķināšana
iela	sieva	
ieva	skola	tikai
istaba	skudra	<u>DAUDZSKAITLĪ</u>
jaka	skuja	dūnas
jūra	slieka	bēdas
jūrmala	smaka	
kabata	smarža	
kafija	soma	
kāja	sula	
kaija	suta	
kanna	svētdiena	
kaza	tabaka	
kleita	tēja	
laiva	telpa	
lapa	tumsa	

Mācības viela 3-3

Locījumu jautājumi

Locījumi atbild uz jautājumiem, piemēram:

Vienskaitlis

1. N.	<u>Kas</u> tur ir?	Tur ir <u>dārga māja</u> .
	<u>Kas</u> tu esi?	Es esmu <u>skaista meita</u> .
2. Ģ.	<u>Kā</u> logi tie ir?	Tie ir <u>dārgas mājas logi</u> .
	<u>Kā</u> kleitas tās ir?	Tās ir <u>skaistas meitas kleitas</u> .
3. D.	<u>Kam</u> to dod?	To dod <u>skaistai meitai</u> .
	<u>Kam</u> tas pieder?	Tas pieder <u>skaistai meitai</u> .
	<u>Kam</u> tu palīdzi?	Es palīdzu <u>skaistai meitai</u> .
4. A.	<u>Ko</u> tu redzi?	Es redzu <u>skaistu meitu</u> .
	<u>Ko</u> tu meklē?	Es meklēju <u>dārgu māju</u> .
6. L.	<u>Kur</u> tu dzīvo?	Es dzīvoju <u>dārgā mājā</u> .
	<u>Kur</u> jūs gulējat?	Mēs gulējam <u>dārgā mājā</u> .

Daudzskaitlis

1. N.	<u>Kas</u> tur ir?	Tur ir <u>dārgas mājas</u> .
	<u>Kas</u> jūs esat?	Jūs esat <u>skaistas meitas</u> .
2. Ģ.	<u>Kā</u> logi tie ir?	Tie ir <u>dārgu māju logi</u> .
	<u>Kā</u> kleitas tās ir?	Tās ir <u>skaistu meitu kleitas</u> .
3. D.	<u>Kam</u> to dod?	To dod <u>skaistām meitām</u> .
	<u>Kam</u> tas pieder?	Tas pieder <u>skaistām meitām</u> .
	<u>Kam</u> tu palīdzi?	Es palīdzu <u>skaistām meitām</u> .
4. A.	<u>Ko</u> tu redzi?	Es redzu <u>skaistas meitas</u> .
	<u>Ko</u> tu meklē?	Es meklēju <u>skaistas meitas</u> .
6. L.	<u>Kur</u> tu dzīvo?	Es dzīvoju <u>dārgā mājā</u> .
	<u>Kur</u> jūs gulējat?	Mēs gulējam <u>dārgās mājās</u> .

Mācības viela 3-4

Vīriešu dzimtes -s/-š /a-celma/ un sieviešu dzimtes -a /ā-celma/
lietvārdi

1. Katram lietvārdam ir sava dzimte: vīriešu vai sieviešu.
Lietvārds savu dzimti nekad nemaina, bet maina savu galotni, lai būtu vajadzīgajā skaitlī un locījumā. Toties kādenis, kas apzīmē /paskaidro/ lietvārdu, pielāgojas lietvārdam skaitlī, locījumā un dzimtē.

piemēram: Es dodu puķi gudrai meitai. /siev. dz. D.v./

Es dodu puķi gudram dēlam. /vīr. dz. D.v./

2. Šīs kādeņu galotnes, kuŗas siev. dzimtē ir tādas pašas kā lietvārdiem ar galotni -a /N.v./ un vīriešu dzimtē ir tādas pašas kā lietvārdiem ar galotni -s /N.v./, ir kādeņu nenoteiktās galotnes. Mēs vēlāk mācīsimies kādeņu noteiktās galotnes.

3. Sākot ar 5. lekciju mēs mācīsimies citus locīšanas paraugus lietvārdiem. Tad lietvārdiem siev. un vīr. dzimtēs būs daudzas galotnes citādas nekā atbilstošajiem kādeņiem.

piem.: Es dodu puķi gudrai mātei. /Abas pasvītrotās galotnes ir siev. dz. D.v./

Es dodu puķi gudram brālim. /Abas pasvītrotās galotnes ir vīr. dz. D.v./

Ievērojiet, ka lietvārdam un kādenim galotnes saskan / ir tajā pašā/ dzimtē, locījumā un skaitlī, bet tās nav vairs tādas pašas!

4. Visas sieviešu dzimtes un vīriešu dzimtes galotnes nav atšķirīgas.

piem.: Es redzu slima zirga muguru.
/vīr. dz. Ģ.v./ /siev. dz. A.v./

bet

-a galotne ir arī siev. dz. N.v., piemēram: Skaista meita ir gudra.

-u galotne ir arī vīr. dz. A.v., piemēram: Es redzu slimu zirgu.

un visiem vārdiem Ģ.d., piemēram: Skaistu meitu acis ir tumšas. Slimu zirgu ausis ir karstas.

5. Pie katra lietvārda ir jāzina, vai tas ir sieviešu vai vīriešu dzimtes. Tāpēc tagad vingrināsimies lietot lietvārdus no sarakstiem MV 2-2 un MV 3-2 juku jukām.

4. LEKCIJA

4. lekcijas saturs:

4-1 „Man ir...” un „Man nav...” lietošana. Piederības datīvs un ~~nepiederības~~ ^{trūkuma} ģenitīvs

4-2 Kā atšķirt piederības datīvu no piederības ģenitīva?

Mācības viela 4-1

„Man ir...” un „Man nav...” lietošana

Latviešu valodā nelieto norisēni /darbības vārdu, verbu/, kas tieši atbilst angļu valodas „to have”. Latviešu valodā piederības jēdzienu izsaka lietojot

DATĪVS + BŪT + NOMINĀTĪVS

Salīdzināsim: „The farmer has a horse.” latviešu valodā kļūst:

<u>“To the farmer”</u>	<u>is</u>	<u>“a horse.”</u>
DATĪVS	BŪT	NOMINĀTĪVS
Saimniekam	ir	zirgs.

Piemēram:

Kam būs nauda? Skolotājam būs nauda. /The teacher will have money./
D. N.

Kas bija ārstam? Ārstam bija sieva. /The doctor had a wife./
D. N.

Te mums kļūst pavisam skaidrs, kāpēc latviešu valodā ir jāloka /jāmaina galotnes/ cilvēku vārdi tāpat kā visi citi lietvārdi.

Salīdzināsim: “Andrejs has a dog.” → “Andrejam ir suns.”

D.

Ja teiktu “Andrejs ir suns.” tad tas nozīmētu “Andrejs is a dog.”

Ļoti uzmanīgi jāievēro, kā izteikt „nepiederības” jēdzienu - „trūkumu”. Otrajā lekcijā mēs mācījāties par piederības ģenitīvu, un nu ir jāmacās par „nepiederības - trūkuma” ģenitīvu. To lieto, lai izteiktu, ka kaut kā nav, nebūs, nebija / does not have, will not have, did not have/.

DATĪVS + NEBŪT + ĢENITĪVS

Piemēram:

1. Meitai	ir	zirgs.	→	Meitai	nav	zirga.
D.		N.		D.		Ģ.
2. Tēvam	ir	nauda.	→	Tēvam	nav	naudas.
D.		N.		D.		Ģ.
3. Skolotājiem	ir	grāmatas.	→	Skolotājiem	nav	grāmatu.
D.		N.		D.		Ģ.
4. Veikalniekiem	ir	krekli.	→	Veikalniekiem	nav	kreklu.
D.		N.		D.		Ģ.

Ievērosim, ka ir un nav ir tagadnes formas, bet tāpat lietojamas arī nākotnes un pagātnes formas: būs, nebūs, bija, nebija.

Piemēram:

1. Mājai	bija	jauns	jumts.	→	Mājai	nebija	jauna	jumta.
D.			N.		(piederības datīvs)		(nepiederības ģenitīvs)	Ģ.
2. Krēslam	būs	četras	kājas.	→	Krēslam	nebūs	četrus	kājus.
D.			N.					Ģ.
3. Cilvēkiem	bija	skaisti	dārzi.	→	Cilvēkiem	nebija	skaistus	dārzus.
D.			N.					/Ģ./
4. Aitām	būs	liela	plāva.	→	Aitām	nebūs	lielas	plāvas.
D.			N.					Ģ.

Šeit visur nav, nebija, nebūs norāda uz trūkumu, kurū arī angļiski dažreiz apzīmē ar ģenitīvu, lietojot formu „a lack of..” un „of” nozīmē, ka ir lietots ģenitīvs.

Šo ģenitīvu lietošanu mēs sauksim par „nepiederības” ģenitīvu.

Mācības viela 4-2

Kā atšķirt piederības datīvu no piederības ģenitīva?

Lai izteiktu piederību mēs varam lietot datīvu vai ģenitīvu. Tie katrs pasaka, ko citu. Salīdzināsim:

1. NOZĪMI: ← VISSVARĪGĀKĀ ATŠĶIRĪBA!

(piederības)

→ ĢENITĪVS: Gudra skolēna krekls ir tīrs.

Kā krekls ir tīrs? Tas ir gudra skolēna.

Kam pašlaik ir tīrais krekls? To mēs nezinām.

(piederības)

→ DATĪVS: Gudram skolēnam ir tīrs krekls.

Kam pašlaik ir tīrais krekls? Tas ir skolēnam.

Kā krekls ir skolēnam? /Vai tas ir viņa paša krekls?/

To mēs nezinām. Tas varētu būt viņa paša, bet tas arī varētu būt kāda drauga, vai cita cilvēka krekls.

2. ar kuņiem locījumiem lieto:

Piederības datīvu allaž lieto pēc formulas:

DAT. + BŪT + NOM. vai DAT. + NEBŪT + ĢEN.,

tas ir, ar attiecīgo lietvārdu nominatīvā vai ģenitīvā, lai atbildētu uz jautājumiem: kas ir? kas bija? kas būs? kā nav? kā nebija? vai kā nebūs?

Turpretīm, piederības ģenitīvs var apzīmēt lietvārdu kuņā katrā locījumā, piemēram:

Gudra skolēna kreklam ir saplīsusi piedurkne.

pied. ģen. dat.

Mēs vēl arvien zinām, ka te ir runa par gudra skolēna kreklu.

pied. ģen. akuz.

3. vārdu kārtību: Gudra skolēna /tīrais/ krekls ir paslēpts istabā.

piederības ģenitīvs ir cik tuvu vien iespējams pie lietvārda, ko tas apzīmē

Gudram skolēnam (ir) istabā paslēpts tīrs krekls.

starp piederības datīvu un otru lietvārdu parasti nostājas ir, bija, būs vai nav, nebija, nebūs /un bieži vēl citi vārdi/

Pārlasiet vēlreiz MV 2-5 dotos piemērus!

5. LEKCIJA

5. lekcijas saturs:

- 5-1 Viriešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -is / ja-celms/: locījumu atkārtojums
- 5-2 Vārdu saraksts: viriešu dzimtes lietvārdi ar viensk. nom. galotni -is
- 5-3 Locījumu jautājumi

Mācības viela 5-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: jauns mētelis

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: jaun-s mētel- <u>is</u>	jaun-i mētel- <u>i</u>
2. Ģenitīvs	: jaun-a mētel- <u>a</u>	jaun-u mētel- <u>u</u>
3. Datīvs	: jaun-am mētel- <u>im</u>	jaun- <u>iem</u> mētel- <u>iem</u>
4. Akuzatīvs	: jaun-u mētel- <u>i</u>	jaun-us mētel- <u>us</u>
5. Instrumentālis: ar	jaun-u mētel- <u>i</u>	ar jaun- <u>iem</u> mētel- <u>iem</u>
6. Lokatīvs	: jaun-ā mētel- <u>i</u>	jaun-os mētel- <u>os</u>

Ievērojiet! Daudzas galotnes ir tādas pašas, kā vir. dzimtes lietvārdiem ar N.v. galotni -s /skat. MV 2-1/. Tikai pasvītrotās galotnes ir citādas.

- visos daudzskaitļa locījumos un ģ.v. pirms galotnes ir „mīksta skaņa”, tas ir, mīkstināts līdzskanis, tā kā dotajā piemērā /ļ/, vai „j” tā kā piemēram vārdā gulbis:

Es redzu divus gulbjus. A.d.

Gulbjiem ir baltas spalvas. D.d.

Man ir balta gulbja ola. Ģ.v.

- līdzskaņu mīkstināšana:

b → bj	m → mj	s → š
c → č	n → ņ	t → š
d → ž	p → pj	v → vj
l → ļ	r → rj	z → ž

Mācības viela 5-2

Vārdu saraksts: vīriešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -is /ja-celms/

gulbis	eņģelis
ķirbis	kamielis
lācis	dvielis
matracis	melis
vecis	tunelis
līcis	kartupelis
princis	ēzelis
runcis	zaglis
brunurupucis	bēglis
cenrādis	anglis
briedis	kālis
papēdis	brālis
brīdis	itālis
starpbrīdis	mētēlis
balodis	auglis
zāģis	gailis
kuģis	automobilis
āķis	kokteilis
kāķis	pētersilis
zaķis	skābeklis
speķis	grābeklis
dīķis	loceklis
līķis	sēdeklis
tepiķis	zirneklis
stīķis	jauneklis
baļķis	puteklis
dranķis	nodoklis
šķinķis	dzīvoklis
sliņķis	stāvoklis
korķis	mirklis
gurķis	viduklis
īkšķis	dzejolis
skukķis	polis
pūķis	solis
firziķis	aplis
cālis	bauslis
karalis	skaitlis
ģenerālis	zvirbulis
celis	spogulis
dēlis	muskulis
portfelis	kukulis
ķieģelis	zīmulis

rāmis
indiānis
amerikānis
ierēdnis
palaidnis
ķermenis
taurenis
gaitenis
ritenis
liktenis
pulkstenis
putenis
dzenis
zīdainis
kukainis
spainis
līgavainis
svainis
kapteinis
pārzinis
biezoknis
sūknis
vilnis
mākonis
elkonis
varonis
pilsonis
mežonis
sāpnis
zirnis
tornis
troksnis
apvārsnis
celtnis
sūtnis
šķūnis
skaļrunis
skapis
klēpis
pavasaris
skroderis
pūderis

šoferis
pulveris
koferis
nēģeris
inženieris
tīģeris
kasieris
aktieris
frizieris
pasažieris
treneris
dakteris
plāksteris
džemperis
koris
kantoris
teātris
orķestris
būris
mūris
rokturis
stūris
mēnesis /month/
tuksnesis
puisis
valsis
ķirsis
vācietis
jaunietis
vīrietis
tautietis
latvietis
cepetis
zutis
grāvis
kareivis
šķivis
cīrvis
nazis
sienāzis
gliemezis
milzis
matrozis

Locījumu jautājumi

Locījumi atbild uz jautājumiem, piemēram:

Vienskaitlis

1. N. Kas tur ir? Tur ir jauns mētelis.
Kas tu esi? Es esmu liels briedis.
2. Ģ. Kā tev nav? Man nav jauna mēteļa.
Kā /whose/ cepure ir te? Te ir slima jaunieša cepure.
3. D. Kam to dod? To dod lielam briedim.
Kam tu palīdzi? Es palīdzu slimam jauniešim.
4. A. Ko tu meklē? Es meklēju jaunu mēteli.
Ko tu ēd? Es ēdu svaigu gurķi.
6. L. Kur tas paslēpies? Tas paslēpies jaunā mētelī.
Kur var atrast sēklas? Tās var atrast svaigā gurķī.

Daudzskaitlis

1. N. Kas tur ir? Tur ir jauni mēteļi.
Kas jūs esat? Mēs esam lieli brieži.
2. Ģ. Kā jums nav? Mums nav jaunu mēteļu.
Kā /whose/ cepures ir pazudušas? Slimu jauniešu cepures ir pazudušas.
3. D. Kam to dod? To dod lielām briedēm.
Kam tu palīdzi? Es palīdzu slimiem jauniešiem.
4. A. Ko tu meklē? Es meklēju jaunus mēteļus.
Ko tu ēd? Es ēdu svaigus gurķus.
6. L. Kur tie paslēpušies? Tie paslēpušies jaunos mēteļos.
Kur var atrast sēklas? Sēklas var atrast svaigos gurķos.

6. LEKCIJA

6. lekcijas saturs:

6-1 ūdens, rudens, akmens, asmens, zibens, mēness /moon/
/līdzskaņu celma/ locīšana; suns locīšana

6-2 Ģenitīvs ar adverbjiem /apstākļiem/: daudz, maz, vairāk,
mazāk, tik, cik, nedaudz, nemaz

6-3 Vielas ģenitīvs

Mācības viela 6-1

1. Ūdens, rudens, akmens, asmens, mēness /moon/, zibens
/līdzskaņu celms/ ir jāiegaumē, jo kaut gan tie ir vīr.
dz. vārdi ar N.v. galotni ⁿ-s, ^{vār} tos loka citādi: gandrīz
tāpat kā mētēlis, gulbis, utt. izņemot to, ka vienskaitļa
ģenitīvs ir tāds pats kā vienskaitļa nominatīvs

piemēram:

N.	akmen-s	akmeņ-i
Ģ.	akmen-s	akmeņ-u
D.	akmen-im	akmeņ-iem
A.	akmen-i	akmeņ-us
I.	ar akmen-i	ar akmeņ-iem
L.	akmen-i	akmeņ-os

TIKAI šie locījumi ir citādi nekā MV 5-1 dotais paraugs,
mētēlis. Bet šie locījumi ir ĻOTI SVARĪGI un tie JĀIEGAUMĒ!

Piemēri:

Mums patīk dzīvot ūdens tuvumā. /Kā tuvumā? Ūdens./

Man bail no zibens spēriena. /Kā spēriena? Zibens./

Te spīd mēness gaisma. /Kā gaisma? Mēness./

2. Suns ir izņēmuma vārds, jo kaut gan galotne ir -s, tas lokāms
taisni tāpat kā mētēlis, gulbis un citi vārdi ar galotni -is.

piemēram: D.v.: Iedod kaulu sunim!

Ģ.v.: Suņa mēle ir sarkana.

A.v.: Es redzu lielu suni.

A.d.: Vai tu pirksi divus suņus?

Mācības viela 6-2

Ģenitīvs ar adverbiem /apstākļiem/: daudz, maz, vairāk,
mazāk, tik, cik, nedaudz, nemaz

Ievērojiet, ka ģenitīvs ir jālieto pēc šiem bieži lietotajiem adverbiem!

Piemēram:

1. Man ir daudz labu grāmatu. /Ģ.d./
2. Tev ir vēl vairāk jaunu grāmatu nekā man. /Ģ.d./
3. Jānim bija mazāk zīmļu nekā dzēšamgumiju. /Ģ.d./
4. Cik krēslu atveda no ēdamzāles? /Ģ.d./
5. Tur ir tik galdu, cik mums vajag. /Ģ.d./
6. Es salasīju nedaudz ogu. /Ģ.d./
7. Man nav nemaz naudas. /Ģ.v./

Kā redzams no dotajiem piemēriem, gandrīz vienmēr pēc šiem adverbiem seko lietvārds daudzskaitlī un tāpēc mēs lietojam Ģ.d. Tas tā būs vienmēr izņemot, kad ir runa par kādu vielu /substance, material/, par kuru parasti daudzskaitlī nerunā.

Piemēram: daudz piena /Ģ.v./, maz vīna /Ģ.v./, cik sviesta /Ģ.v./,
tik naudas /Ģ.v./, nedaudz gaļas /Ģ.v./

Mācības viela 6-3

Vielas ģenitīvs

Viela /substance, material/ ir tas, no kā kaut kas pagatavots vai sastāv. Piemēram: Man ir zelta gredzens.

Ģ.v.

Tas nozīmē, ka man ir gredzens, kas pagatavots no zelta. /I have a gold ring = I have a ring made of gold./

Tāpat piemēram:

1. Es atradu alumīnija laivu. /I found a boat made of aluminum./
Ģ.v.
2. Tēvs uzbūvēja koka māju. Ģ.v.
3. Es pirkšu kokvilnas blūzi. Ģ.v.
4. Māte nopirka rudzu miltus. Ģ.d.
5. Brokastīs mēs ēdīsim olu kulteni. Ģ.d.
6. Arnis saplēsa stikla pudeli. Ģ.v.

7. LEKCIJA

7. lekcijas saturs:

- 7-1 Sieviešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -e /ē-celms/: locījumu atkārtojums
- 7-2 Vārdu saraksts: siev. dz. lietvārdi ar N.v. galotni -e
- 7-3 Locījumu jautājumi

Mācības viela 7-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: spoža saule

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: spož-a saul-e	spož-as saul-es
2. Ģenitīvs	: spož-as saul-es	spož-u saul <u>-u</u>
3. Datīvs	: spož-ai saul-ei	spož-ām saul-ēm
4. Akuzatīvs	: spož-u saul-i	spož-as saul-es
5. Instrumentālis	: ar spož-u saul-i	ar spož-ām saul-ēm
6. Lokatīvs	: spož-ā saul-ē	spož-ās saul-ēs

Ievērojiet:

- šo lietvārdu galotnes nav tādas pašas kā sieviešu dzimtes kādeņiem /tas ir, kā sieviešu dzimtes lietvārdiem ar N.v. galotni -a/, izņemot tikai Ģ.d., -u, kas ir tāda pati visiem lietvārdiem un kādeņiem
- bet galotnes ir līdzīgas: a vietā e, ā vietā ē, un u vietā i
- Ģ.d. ir apvilīts ar četrstūri, jo tas ir sevišķi jāievēro: tas ir vienīgais locījums, kurā jāmīkstina līdzskanis pirms galotnes
- atkārtojiet līdzskanņu mīkstinašanu MV 5-1!

Daži vārdi ir izņēmumi un tos nemīkstina nemaz. Tie ir atzīmēti vārdu sarakstā MV 7-2. Tie jāiemācās!

Piemēram:

- aste Visu govju astu gaņums nav vēl izmērīts.
kaste Tēvs no veikala atnesa daudz kastu.
pianiste Trīs slavenas pianistes nodibināja pianistu biedrību.
pase Pie robežas mūs sagaidīja pasu kontrole.
mute Nu atkal vairāk mutu, ko barot!

Mums ir arī jāievēro, kā mīkstina dubultos līdzskaņus. Sarakstā MV 7-2 ir trīs tādi vārdi: balle, elle un lelle. Tiem mīkstina abus līdzskaņus, tas ir:

- a. Šogad mums nebija tik daudz baļļu kā pagājušajā gadā.
Ģ.d.
b. Šinī veikalā nepārdod leļļu kleitas.
Ģ.d.

Vārdus, kas beidzas ar -kste mīkstina īpatnēji. MV 7-2 ir dots viens tāds vārds, bet sportojot tas ir ļoti vajadzīgs, tāpēc ievērosim, ka

N.v.: sacīkste → Ģ.d.: sacīkšu
piem.: Šodienas sacīkšu rezultātus paziņos pie vakariņām.

Mācības viela 7-2

Vārdu saraksts: sieviešu dzimtes lietvārdi ar nominatīva
vienskaitļa galotni -e /ē-celms/

drēbe	mandele	mellene
zilbe	pudele	kamene
ābece	tāfele	zemene
svece	vafele	ģimene
sapulce	šķēle	pienene
mērce	mēle	pīpene
pūce	pazole	sēne
brūce	pele	avene
marmelāde	spēle	lapsene
šokolāde	forele	meitene
karbonāde	dvēsele	santene
limonāde	dzirkstele	dzimtene
izrāde	egle	šautene
iestāde	ogle	dzērvene
priede	pile	draudzene
ķēde	pīle	villaine
sēde	zīle	mītne
valde	kokle	sardīne
bilde	ietve	sakne
atbilde	balle	piedurkne
inde	elle	kalpone
sekunde	lelle	varone
lode	vabole	mežone
kumode	vijole	varavīksne
metode	pistole	aploksne
paparde	pērle	pagātne
varde	saule	vienatne
zeķe	pasauļe	zinātne
ķīmīķe	caurule	jaunatne
techniķe	vēstule	nometne
nelķe	zeme	atvilktnē
pelķe	laime	celtnē
mulķe	nelaime	nākotnē
puķe	zīme	galotnē
sandale	nozīme	virgotnē
pludmale	atzīme	apkārtne
platmale	sanāksme	būtnē
katedrāle	trauksme	zvaigznē
morāle	drosme	pīpe
zāle	tagadnē	svilpe
nezāle	vecenē	tulpe
ābele	šējiene	kurpe
mēbele	karaliene	upe
bībele	tāliene	
dēle	kaimiņiēne	

spāre
sekretāre
bedre
inženiere
piere
makšķere
vāvere
dūre
cepure
stūre
vēsture
klase
*pase
princese
adrese
paduse
puse
māte
krustmāte
universitāte
fakultāte

**vate
sieviete
latviete
tautieta
rakete
tablete
biļete
cigarete
saīte
bite
krūze
roze
avīze
konfekte
pagulite
dezurante
tante
studente
tinte
karote
recepte
torte

*aste
*kaste
*pianiste
***sacikste
*ārste.
*mute
minūte
skrūve
skatuve
virtuve
gāze
glāze
vāze
piederze
spuldze
kundze
palodze
paaudze
kaudze
draudze
jūdze
maize

-iece
radiniece
māksliniece
gudriniece
dzejniece
skolniece
saimniece
slimniece
pastniece
rakstniece

-ite
mailīte
mārite
tasīte
potīte

* ģ.d. nemīkstina

** daudzskaitļa nav

*** ģ.d. mīkstina } → sacikšu
ipatnēji }

Locījumu jautājumi

Locījumi atbild uz jautājumiem, piemēram:

Vienskaitlis

1. N. <u>Kas</u> te spīd?	Te spīd <u>spoža saule</u> .
<u>Kas</u> tā ir?	Tā ir <u>jauna kurpe</u> .
2. Ģ. <u>Kā</u> jums nav?	Man nav <u>jaunas kurpes</u> .
<u>Kā</u> gaisma ir bīstama?	<u>Spožas saules</u> gaisma ir bīstama.
3. D. <u>Kam</u> ir zelta stari?	<u>Spožai saulei</u> ir zelta stari.
<u>Kam</u> ir tīra aukla?	<u>Jaunai kurpei</u> ir tīra aukla.
4. A. <u>Ko</u> tu meklē?	Es meklēju <u>jaunu kurpi</u> .
<u>Ko</u> jūs gaidāt?	Es gaidu <u>spožu sauli</u> .
6. L. <u>Kur</u> tu gulēsi?	Es gulēšu <u>spožā saulē</u> .

Daudzskaitlis

1. N. <u>Kas</u> ir tālas zvaigznes?	Tālas zvaigznes ir <u>spožas saules</u> .
<u>Kas</u> tev rokā?	Man rokā ir <u>jaunas kurpes</u> .
2. Ģ. <u>Kā</u> gaisma ir balta?	<u>Spožu saulī*</u> gaisma ir balta.
<u>Kā</u> pazoles ir tīras?	<u>Jaunu kurpju*</u> pazoles ir tīras.
3. D. <u>Kam</u> tu palīdzi?	Es palīdzu <u>slimām ķimikšēm</u> .
<u>Kam</u> nav caurumu?	<u>Jaunām kurpēm</u> nav caurumu.
4. A. <u>Ko</u> tu nopirki?	Es nopirku <u>jaunas kurpes</u> .
<u>Ko</u> tu gaidi?	Es gaidu <u>slimas ķimikšes</u> .
6. L. <u>Kur</u> jūs sēžat?	Mēs sēžam <u>tukšās kastēs</u> .
<u>Kur</u> iekrita pogas?	Pogas iekrita <u>jaunās kurpēs</u> .

* Ievērojiet, ka mīkstinājums pirms galotnes ir tikai Ģ.d.!

8. LEKCIJA

8. lekcijas saturs:

- 8-1 Prepozīcijas ar viensk. ģenitīvu
- 8-2 Prepozīcijas ar viensk. akuzatīvu un datīvu
- 8-3 Prepoz. uz ar viensk. akuz. vai ģenitīvu

Mācības viela 8-1

Prepozīcijas /prievārdi/

Prepozīcijas ir īsi nelokāmi vārdiņi, kas noteic lietvārdu attiecības. Katra prepozīcija pieprasa zināmu lietvārda locījumu, un mums ir jāiemācās, kurš locījums saistāms ar kuru prepozīciju. Latviešu valodā mācīšanos par prepozīcijām atvieglo tas, ka daudzskaitlī gandrīz visas prepozīcijas piedrojas ar datīvu. Mēs šobrīd mācīsimies tikai par visbiežāk lietotajām prepozīcijām:

Viensk. ģenitīvu pieprasa /daudzskaitlī datīvu/

<u>aiz</u>	: Es aizmetu bumbu <u>aiz</u> gultas.	/behind/
<u>zem</u>	: Tu palīdi <u>zem</u> galda.	/under/
<u>bez</u>	: Viņa nevar dzīvot <u>bez</u> suņa.	/without/
<u>kopš</u>	: Māra guļ <u>kopš</u> vakardienas.	/since/
<u>no</u>	: Es atskrēju <u>no</u> pludmales.	/from/
<u>pie</u>	: Tu sēdēji <u>pie</u> galda.	/at, near, by/ location
<u>pēc</u>	: Arnis aizgāja <u>pēc</u> piena.	/after/
<u>pirms</u>	: Es te jau biju <u>pirms</u> Maijas.	/before/
<u>virs</u>	: Lampa karājas <u>virs</u> gultas.	/above, over/

Mācības viela 8-2

Viensk. akuzatīvu pieprasa /daudzsk. dat./

<u>ap</u>	: Zeme griežas <u>ap</u> sauli.	/around/
<u>ar</u>	: Tēvs <u>ar</u> dēlu gāja uz pilsētu.	/with/
<u>gar</u>	: Rozes aug <u>gar</u> sētu.	/along, by/ movement

<u>pa</u>	: Es staigāju <u>pa</u> grīdu.	/walk on the floor/
	Es braucu <u>pa</u> ceļu.	/drive along the road/
	Es staigāju <u>pa</u> mežu.	/walk in the forest/
	Tu gāji <u>pa</u> labi.	/went to the right/
<u>par</u>	: Jānis garāks <u>par</u> Pēteri.	/than/
	Tēvs runāja <u>par</u> Gaŗezeru.	/about/
<u>pār</u>	: Es pārkāpu <u>pār</u> sētu.	/over/
<u>starp</u>	: Es iestādīju tulpes <u>starp</u> māju un garāžu.	/between/
<u>pret</u>	: Viņam jācīnās <u>pret</u> Juri un Aivaru.	/against/
<u>caur</u>	: Tu gāji <u>caur</u> mežu.	/through/

Viensk. datīvu pieprasa /daudzsk. dat./

<u>līdz</u>	: Man jātiek mājās <u>līdz</u> vakaram.	/till, until/
	Mēs drīkstam iet tikai <u>līdz</u> stūrim.	/as far as, up to/
	Vai tu iesi Maijai <u>līdz</u> ?	/with somebody/

Mums ir arī daži apstākļi /adverbi/, kurus lieto ar prievārdu /prepozīciju/ nozīmi. Tos it sevišķi bieži lieto sarunu valodā, un mums tie ir jāpiemin, jo tie ir ļoti līdzīgi dažām prepozīcijām. Tāpēc ievērosim:

/Vienskaitlī/

<u>ap</u> + <u>akuz.</u>	: Es skrēju <u>ap</u> māju.
<u>dat.</u> + <u>apkārt</u>	: Es skrēju mājai <u>apkārt</u> .
<u>gar</u> + <u>akuz.</u>	: Es gāju <u>gar</u> mežu.
<u>dat.</u> + <u>garām</u>	: Es gāju mežam <u>garām</u> .
<u>pār</u> + <u>akuz.</u>	: Es kāpu <u>pār</u> sētu.
<u>dat.</u> + <u>pāri</u>	: Es kāpu sētai <u>pāri</u> .
<u>pret</u> + <u>akuz.</u>	: Man jācīnās <u>pret</u> Aivaru.
<u>dat.</u> + <u>pretī</u>	: Man jācīnās Aivaram <u>pretī</u> / <u>pretim</u> /.
	<u>/pretim/</u>
<u>caur</u> + <u>akuz.</u>	: Mēs gājām <u>caur</u> mežu.
<u>dat.</u> + <u>cauri</u>	: Mēs gājām mežam <u>cauri</u> .
<u>virs</u> + <u>ģen.</u>	: Muša lidoja <u>virs</u> galda.
<u>dat.</u> + <u>virsū</u>	: Muša uzkrīta galdam <u>virsū</u> .

Tevērojiet: parastī lietvārds datīvā ir pirms šīm pusprepozīcijām!

Prepozīcijas, kuŗas pieprasa akuzātīvu, ir viegli iemācīties, ja tās atceras kā pantiņu:

Ap, ar, gar,
Pa, par, pār,
Starp, pret, caur.

Mācības viela 8-3

Viensk. akuzātīvu vai ģenitīvu pieprasa /daudzsk. datīvu/

uz : lai zinātu, vai lietot akuzātīvu vai ģenitīvu, ir jāievēro kustības virziens:

↔ /horizontāli/, ↔, lieto AKUZĀTĪVU /to/

/vertikāli/, ⤴, lieto ĢENITĪVU /on, on to/

piem.: ↔ Es eju uz /→/ skolu, skrienu uz /→/ ēdamzāli,
peldu uz /→/ plostu, pārvācos uz /→/ Ņujorku,
dusmojos uz /→/ Pēteri.

Es kāpju uz /↑/ jumta, sēdu uz /↓/ krēsla,
lieku grāmatu uz /↓/ plaukta, nezīmēju uz /↑/
sienas, dancoju uz /↓/ grīdas, guļu uz /↓/ plosta.

9. LEKCIJA

9. lekcijas saturs:

- 9-1 Sieviešu dzimtes lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -s /i-celms/: locījumu atkārtojums
9-2 Vārdu saraksts: siev. dz. lietv. ar N.v. galotni -s
9-3 Locījumu jautājumi

Mācības viela 9-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: apaļa telts

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: apaļ-a telt-s	apaļ-as telt-is
2. Ģenitīvs	: apaļ-as telt-s	apaļ-u telš-u
3. Datīvs	: apaļ-ai telt-ij	apaļ-ām telt-īm
4. Akuzatīvs	: apaļ-u telt-i	apaļ-as telt-is
5. Instrumentālis: ar	apaļ-u telt-i	ar apaļ-ām telt-īm
6. Lokatīvs	: apaļ-ā telt-i	apaļ-ās telt-is

Ievērojiet: - te mums ir sieviešu dzimtes vārdi ar galotni -s vienskaitļa nominatīvā. Šo vārdu nav daudz, un jums jāzina ir tie 36, kurus visbiežāk lieto.

- lai iemācītos pareizas galotnes, jāievēro:
1. ģen. daudzskaitlī pirms galotnes daudziem vārdiem jāmikstina līdzskanis /tāpat kā siev. dz. -e vārdiem/
  2. ģen. viensk. ir tāds pats kā nom. viensk. /tāpat kā vīr. dz. līdzskaņu celma vārdiem, akmens, ūdens..../
  3. dat. viensk. galotne ir īpatnēja: -IJ

Mācības viela 9-2

Vārdu saraksts: sieviešu dzimtēs lietvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -s /i-celms/

<u>Ģen. d.</u>	<u>Nozīme</u>	<u>Ģen. d.</u>	<u>Nozīme</u>
1. acs*		21. pirts	----
2. asins		22. plīts	----
3. auss*		23. rūts	
4. avs		24. sāls	=====
5. balss*		25. sirds	
6. birzs		26. smilts	
7. cilts		27. telts	
8. debess*		28. uguns	
9. dzelzs	=====	29. valsts*	
10. govns		30. vēsts*	
11. klēts		31. zivs	
12. klints		32. zoss*	
13. krāsns		33. žults	=====
14. krūts		Tikai daudzskaitlī lieto:	
15. kūts	----	34. brokastis*	
16. nakts		35. durvis	
17. nāss *		36. Cēsis*	
18. nots			
19. pāksts			
20. pils			

* Ģ.d. nemīkstina

----- svītra nozīmē, ka Ģ.d. ir neparasts
 ===== svītras nozīmē, ka daudzskaitlī nelieto

Locījumu jautājumi

Locījumi atbild uz jautājumiem, piemēram:

Vienskaitlis

1. N. <u>Kas</u> tev līdz? <u>Kas</u> tur ēd?	Man ir līdz <u>apaļa telts</u> . Tur ēd <u>brūna govjs</u> .
2. Ģ. <u>Kā</u> jums nav? <u>Kā</u> galva ir brūna?	Mums nav <u>apaļas telts</u> . <u>Brūnas govjs</u> galva ir brūna.
3. D. <u>Kam</u> tu dod zāli? <u>Kam</u> saplīsa jumts?	Es dodu zāli <u>brūnai govij</u> . <u>Apālai teltij</u> saplīsa jumts.
4. A. <u>Ko</u> tu meklē? <u>Ko</u> tu pirksi?	Es meklēju <u>brūnu govī</u> . Es pirkšu <u>apaļu telti</u> .
6. L. <u>Kur</u> tu guli? <u>Kur</u> iedūrās ērkšķis?	Es guļu <u>apaļā teltī</u> . Ērkšķis iedūrās <u>brūnā govī</u> .

Daudzskaitlis

1. N. <u>Kas</u> ganās pļavā? <u>Kas</u> skautiem jāpērk?	Pļavā ganās <u>brūnas govīs</u> . Skautiem jāpērk <u>apaļas teltis</u> .
2. Ģ. <u>Kā</u> auklas ir gaŗas? <u>Kā</u> astes nav isas?	<u>Apālu telšu</u> auklas ir gaŗas. <u>Brūnu govju</u> astes nav isas.
3. D. <u>Kam</u> tu dod dzert? <u>Kam</u> ir cauri jumti?	Es dodu dzert <u>brūnām govīm</u> . <u>Apālam teltim</u> ir cauri jumti.
4. A. <u>Ko</u> tu baro? <u>Ko</u> skauti meklē?	Es baroju <u>brūnas govīs</u> . Skauti meklē <u>apaļas teltis</u> .
6. L. <u>Kur</u> mēs gulēsim? <u>Kur</u> mēs sēdēsim?	Mēs gulēsim <u>apaļās teltīs</u> . Mēs sēdēsim <u>karstās smiltīs</u> .

10. LEKCIJA

10. lekcijas saturs:

10-1 Vārdu saraksts: kādeņi /adjektivi, īpašības vārdi/

10-2 Noteiktās kādeņu galotnes

10-3 Noteikto galotņu lietošana I: lietvārds zināms vai pazīstams

Mācības viela 10-1

Vārdu saraksts: kādeņi /adjektivi, īpašības vārdi/ doti viriešu dzimtes nominatīva vienskaitlī ar nenoteikto galotni.

skābs	reibīgs	smirdīgs
labs	darbīgs	vaļsirdīgs
slābs	acīgs	greizsirdīgs
raibs	niecīgs	skaudīgs
šķībs	priecīgs	*iespējams
klibš	pelēcīgs	*patīkams
stulbs	spēcīgs	*zināms
skarbs	grēcīgs	rāms
vecs	cilvēcīgs	*nepieciešams
slaidš	maigs	*neskaitāms
salds	garlaicīgs	mēms
blonds	pateicīgs	pieklājīgs
gards	uzticīgs	spējīgs
gurds	jocīgs	mulķīgs
absurds	strādīgs	kašķīgs
gluds	bēdīgs	brīnišķīgs
ruds	smaidīgs	bērnišķīgs
smags	spīdīgs	bezgalīgs
baigs	atbildīgs	salīgs
maigs	indīgs	drebelīgs
svaigs	godīgs	lielīgs
dabīgs	kodīgs	melīgs
riebīgs	vecmodīgs	veselīgs

*divdabji

nežēlīgs	mierīgs	loģisks
auglīgs	kautrīgs	lielisks
bailīgs	izturīgs	ķīmisks
milīgs	paklausīgs	komisks
smieklīgs	garšīgs	zinātnisks
mākslīgs	pamatīgs	tropisks
trakulīgs	prātīgs	sabiedrīisks
sulīgs	vieglprātīgs	elektrisks
vientuļīgs	pretīgs	drāmatisks
apaļīgs	spītīgs	simpatisks
laimīgs	viltīgs	politisks
nelaimīgs	kārtīgs	praktisks
sekmīgs	vērtīgs	tautisks
nesekmīgs	burvīgs	latvisks
domīgs	vajadzīgs	jauks
iedomīgs	steidzīgs	sevišķs
aizdomīgs	līdzīgs	atsevišķs
briesmīgs	vienaldzīgs	ideāls
drosmīgs	draudzīgs	reāls
dusmīgs	milzīgs	centrāls
skanīgs	mūžīgs	kulturāls
uzmanīgs	ilgs	liels
cienīgs	bargs	jēls
vainīgs	dārgs	vesels
svinīgs	ārējs	vēls
personīgs	traks	viegls
mežonīgs	lieks	kails
sirsnīgs	pelēks	akls
plāpīgs	plīks	čakls
sāpīgs	sīks	trausls
lipīgs	smalks	truls
svarīgs	slinks	* uzticams
atkarīgs	enerģisks	zilgans
derīgs	tragisks	zaļgans

Noteiktās kādeņu galotnes

Latviešu valodā ir divejādas kādeņu /adjektīvu, īpašības vārdu/ galotnes, nenoteiktās un noteiktās. Ar šīm kādeņu galotnēm latviešu valodā atšķir to, ko angļu valodā apzīmē ar "a" /"an"/ un "the". Līdz šim mēs esam lietojuši nenoteiktās kādeņu galotnes. Salīdzināsim nominatīva formas:

bez kādeņa: zirgs - a horse, the horse, horse
zirgi - some horses, the horses, horses

ar kādeni: brūns zirgs - a brown horse

← NENOTEIKTĀ GALOTNE ir tāda pati kā vīr. dz. vārdiem ar nom. viensk. galotni -s. N.v.

brūnais zirgs - the brown horse

← NOTEIKTĀ GALOTNE ir pagarināta vīr. dz. kādeņa galotne /-s → -ais/

liela grāmata - a large book

← NENOTEIKTĀ GALOTNE ir tāda pati kā siev. dz. vārdiem ar nom. viensk. galotni -a. N.v.

lielā grāmata - the large book

← NOTEIKTĀ GALOTNE ir pagarināta siev. dz. kādeņa galotne /-a → -ā/

brūni zirgi - brown horses, some brown horses

← NENOTEIKTĀ GALOTNE

brūnie zirgi - the brown horses

← NOTEIKTĀ GALOTNE /galotne pagarināta -i → -ie/

lielas grāmatas - large books, some large books

← NENOTEIKTĀ GALOTNE

lielās grāmatas - the large books

← NOTEIKTĀ GALOTNE /galotne pagarināta -as → -ās/

KĀDENU /Ipašības vārdu, adjektīvu/ LOCĪŠANAS PĀRSKATS

	VIENSKAITLIS	SIEVIEŠU DZIMTE		VĪRIEŠU DZIMTE	
		NENOT.	NOT.	NENOT.	NOT.
N.	<u>Kas</u> tur ir?	- a	- ā	- s	- ais
Ģ.	<u>Kā</u> tas ir?	- as	- ās	- a	- ā
D.	<u>Kam</u> to dod?	- ai	- ajai	- am	- ajam
A.	<u>Ko</u> tu redzi?	- u	- o	- u	- o
I.	<u>Ar</u> ko strādā?	- ar +		A. —	
L.	<u>Kur</u> tas ir? Kad notiek?	- ā	- ajā	- ā	- ajā
V.	!	-	- ā!	-	- ais!

Pagarina: a → ā, u → o, -aj- /tikai D. un L./

	DAUDZSKAITLIS	SIEVIEŠU DZIMTE		VĪRIEŠU DZIMTE	
		NENOT.	NOT.	NENOT.	NOT.
N.	<u>Kas</u> tur ir?	- as	- ās	- i	- ie
Ģ.	<u>Kā</u> tas ir?	- u	- o	- u	- o
D.	<u>Kam</u> to dod?	- ām	- ajām	- iem	- ajiem
A.	<u>Ko</u> tu redzi?	- as	- ās	- us	- os
I.	<u>Ar</u> ko strādā?	- ar +		D. —	
L.	<u>Kur</u> tas ir? Kad notiek?	- ās	- ajās	- os	- ajos
V.	!	-	- ās!	-	- ie!

Pagarina: a → ā, u → o, i → ie, -aj- /tikai D. un L./

IEVĒROJIET! -aj- iespraudums ir tikai D. un L.

Mācības viela 10-3

Noteikto kādeņu galotņu lietošana I

Pirmām kārtām noteiktās kādeņu galotnes lieto tad, kad apzīmētais lietvārds ir pazīstams vai par to ir nupat bijusi runa /tas ir, kad angļu valodā lietotu "the"/.

Piemēri:

1. Slimais suns ir jaunajā mājā. ← NOTEIKTĀS kādeņu galotnes
/The sick dog is in the new house./

bet

Slims suns ir jaunā mājā. ← NENOTEIKTĀS kādeņu galotnes
/A sick dog is in a new house./

2. Es nopirku jaunu grāmatu. /NEN. A.v. siev. galotne/
Jauno grāmatu es uzdāvināju Martai. /NOT. A.v. siev. galotne/
Martai patika jaunā grāmata. /NOT. N.v. siev. galotne/
Varbūt Marta dāvinās man jaunu makšķeri. /NEN. A.v. siev. galotne/
Tad es jaunajā makšķerē iegravēju savu vārdu. /NOT. L.v. siev. galotne/

11. LEKCIJA

11. lekcijas saturs:

- 11-1 Noteikto galotņu lietošana II: pēc piederības vietniekvārdiem
- 11-2 Noteikto galotņu lietošana III: pēc norādāmiem vietniekvārdiem
- 11-3 Noteikto galotņu lietošana IV: ar īpašvārdiem un uzrunā

Mācības viela 11-1

Noteikto galotņu lietošana II: aiz piederības vietniekvārdiem

Noteiktās kādeņu galotnes jālieto aiz piederības vietniekvārdiem:

mans, mana	}	<u>lokāmi</u> tāpat kā <u>ezers</u> vīriešu
tavs, tava		dzimtē un <u>meita</u> sieviešu dzimtē
savs, sava		/tādas pašas galotnes kā nenoteiktās kādeņu galotnes/

jūsu /your pl./	}	<u>nelokāmi</u> , jo ir <u>ģenitīva</u> formas no	}	jūs
mūsu /our/				mēs
viņa /his/				viņš
viņas /her/				viņa
viņu /their/				viņi, viņas

Piemēri: Mana vecā mašīna saplīsa.
Tavs labais draugs nāks ciemos.
Es atradu savu dārgo gredzenu.
Pārgulēsim jūsu skaistajā vasarnīcā.
Mūsu dusmīgajiem kaimiņiem ir dusmīgs suns.
Man patīk viņa kuplā bārda.

Mācības viela 11-2

Noteikto galotņu lietošana III: aiz norādāmiem vietniekvārdiem

Noteiktās kādeņu galotnes ir jālieto aiz norādāmiem vietniekvārdiem:

<u>šis</u> , <u>ši</u>	/this/
<u>tas</u> , <u>tā</u>	/that/

Ievērosim arī kā šos vārdus loka:

<u>Vienskaitlī:</u>	<u>vīr.</u>	<u>siev.</u>	<u>vīr.</u>	<u>siev.</u>
N.	šis	ši	tas	tā
Ģ.	šā, šī	šās, šīs	tā	tās
D.	šim	šai	tam	tai
A.	šo		to	
I.	ar šo		ar to	
L.	šai, šajā, šīnī		tai, tajā, tanī	

Daudzskaitlī:

N.	šie	šās, šīs	tie	tās
Ģ.	šo		to	
D.	šiem	šām, šīm	tiem	tām
A.	šos	šās, šīs	tos	tās
I.	ar šiem	ar šām, šīm	ar tiem	ar tām
L.	šīnīs, šais, šajos		tanīs, tais, tajos	

Ievērojiet, ka daudziem locījumiem ir vairākas parallēlformas /itsevišķi lokatīvam/ un tās visas ir lietojamas!

Piemēram: Šis skaistais suns maksā trīs simt dolāru.

Šī tukšā kaste ir vēl derīga.

Tas lielais ozols ir nokaltis.

Tā biezā grāmata ir ļoti veca.

Šajās /šīnīs, šais/ grūtajās dienās viņa daudz raudāja.

Šā /šī/ karstā katla vākam nav roktuņa.

Mācības viela 11-3

Noteikto galotņu lietošana IV: ar īpašvārdiem un uzrunā

1. Noteiktās galotnes jālieto ar īpašvārdiem /ja jau var kaut ko vārdā nosaukt, tad tas skaitās zināms vai pazīstams/

piemēram:

Mazais Artūrs dzīvo Čikāgā.

Mēs mācījamies par senās Latvijas pilskalniem.

Lielaajā Ņujorkā var viegli apmaldīties.

Vai tu satiki nelaimīgo Martu?

2. Noteiktās galotnes jālieto, ja kādu uzrunā /pieņem, ka tas ir pazīstams/ vai nu vēstulē vai sarunā.

piemēram:

Milā krustmāt!

Godājamais Bolšteina kungs!

Ļoti cienījamās dāmas!

Varonīgie karavīri!

Ievērojiet, ka pēc uzrunas /un pavēles/ teikuma beigās ir liekams izsaucējs! Uzrunas locījums ir vokātīvs, kas parasti ir tāds pats kā nominatīvs, bet dažreiz ar saīsinātu vai norautu galotni.

12. LEKCIJA

12. lekcijas saturs:

12-1 Viriešu dzimtes lietvārdi ar N.v. galotni -us /u-celms/:
locījumu atkārtojums

12-2 Vārdu saraksts: vīr. dz. lietv. ar N.v. galotni -us

12-3 Pārskats par visu lietvārdu locījumu galotnēm

Mācības viela 12-1

Locījumu atkārtojums, piemērs: liels tirgus

	<u>Vienskaitlis</u>	<u>Daudzskaitlis</u>
1. Nominatīvs	: liel-s <u>tirg-us</u>	liel-i tirg-i
2. Ģenitīvs	: liel-a <u>tirg-us</u>	liel-u tirg-u
3. Datīvs	: liel-am tirg-um	liel-iem tirg-iem
4. Akuzatīvs	: liel-u tirg-u	liel-us tirg-us
5. Instrumentālis:	ar liel-u tirg-u	ar liel-iem tirg-iem
6. Lokatīvs	: liel-ā tirg-ā	liel-os tirg-os

Ievērojiet - tikai vienskaitļa galotnes atšķiras no citu viriešu dzimtes vārdu galotnēm; daudzskaitļa galotnes ir tādas pašas, kā bija paraugos tīri ezeri un jauni mēteļi

- vienskaitļa galotnes ir ļoti līdzīgas akmens /līdzskaņu celma/ galotnēm:

- Ģ. ir tāds pats kā N.

- citas galotnēs u/ū ir tur kur akmens /mētelis/ galotnēs i/ī

- ļoti maz ir tādu vārdu, kurus loka pēc šī parauga - mēs mācīsimies desmit.

Mācības viela 12-2

Vārdu saraksts: vīriešu dzimtes vārdi ar nomīnātīva viensk. galotni -us /u-celms/

<u>Nom. viensk.</u>	<u>Dat. viensk.</u>	<u>Piezīme</u>	<u>Nozīme</u>
alus	alum	daudzsk. lieto reti	
klepus	klepum	daudzsk. nelieto	
ledus	ledum	daudzsk. nelieto	
lietus	lietum	daudzsk. lieto reti	
medus	medum	daudzsk. lieto reti	
tirgus	tirgum		
vidus	vidum	daudzsk. nelieto	
apvidus	apvidum		
Jēzus	Jēzum	daudzsk. nav	
Kristus	Kristum	daudzsk. nav	

Mācības viela 12-3

1. Pēdējā mācības vielas lapa dod jums pārskatu par visiem lietvārdu locīšanas paraugiem un kādeņu nenoteiktajām galotnēm /tās ir tādas pašas sieviešu dzimtē kā siev. dz. paraugs ① un vīriešu dzimtē kā vīr. dz. paraugs ①/.
2. Ievērojiet, ka galotnes ir jāzina no galvas tāpat kā reizes rēķins!
3. Galotņu mācīšanos ļoti atvieglo tas, ka daudzas ir tādas pašas vai līdzīgas. Ievērojiet, kuŗas tās ir!
4. Pārskatā lietotais resnais kommat, 9, nozīmē, ka pirms šīs galotnes līdzskanis ir jāmīkstina.

LIETVĀRDU LOCĪŠANAS PĀRSKATS

Sieviešu dzimte

① ② ③

māja	saule	telts
-a	-e	-s
-as	-es	-s
-ai	-ei	-ij
-u	-i	-i

Vienskaitlis

NOMINĀTĪVS: <u>kas</u> tur ir?
ĢENITĪVS: <u>kā</u> tas ir?
DATĪVS: <u>kam</u> to dod?
AKUZĀTĪVS: <u>ko</u> tu redzi?
INSTRUMENTĀLĪS: ar <u>ko</u> ?
LOKĀTĪVS: <u>kur</u> tas ir? <u>kad</u> tas notiek?

Viriešu dzimte

① ② ③ ④

ezers ceļš	mēteliš	ūdens	tirgus
-s / -š	-is	-s	-us
-a	-a	-s	-us
-am	-im		-um
-u	-i		-u

A. —

-ā	-ē	-ī
----	----	----

Daudzskaitlis

NOMINĀTĪVS: <u>kas</u> tur ir?
ĢENITĪVS: <u>kā</u> tas ir?
DATĪVS: <u>kam</u> to dod?
AKUZĀTĪVS: <u>ko</u> tu redzi?
INSTRUMENTĀLĪS: ar <u>ko</u> ?
LOKĀTĪVS: <u>kur</u> tas ir? <u>kad</u> tas notiek?

-as	-es	-is
-----	-----	-----

, -u

-ām	-ēm	-īm
-ās	-ēs	-īs

-at + D.

-ās	-ēs	-īs
-----	-----	-----